

Handboksrevolten

Handboksrevisioner måste ta tid. Det visar även den svenska kyrkohistorien, där man finner förslag efter förslag på olika förändringar i sättet att fira gudstjänst och utföra kyrkliga handlingar som dop, konfirmation, vigsel och begravning, innan en slutprodukt efter noggrant övervägande blir antagen som gällande ordning för hela kyrkan. Det måste vara så. Kyrkans gudstjänstböcker är, som det uttrycks i Kyrkordningen, av kyrkan »bejakade dokument.» De har en speciell status och skall stå i samklang med Kyrkans, tro, bekännelse och lära. Genom användandet av dessa böcker förkunnar kyrkan vad hon tro på. Men böckerna formar också kyrkan.

Det kan vara intressant att göra en tillbakablick på hur nuvarande handboken från 1986 kom till. Den var en produkt av 1968 års handbokskommitté (sic!) som hade sin bakgrund och bas i Biskopsmötets Liturgiska nämnd och var en expertgrupp med liturgik, språk och musik som spetskompetenser, inte bara på det vetenskapliga utan också på det kreativt skapande området! Nämnden omformerades till statlig utredning med namnet 1968 års kyrkohandbokskommitté och under resans gång utökades och kompletterades gruppen.

Handbokskommittén arbetade på ett systematiskt vetenskaplig sätt för att skapa förutsättningar för en handbok, som förvaltade det svenskkyrkliga arvet samtidigt som den eftersträvade en stor öppenhet mot omvärlden och tidens liturgiska utvecklingslinjer. Detta kompletterades med en lång receptionsprocess genom ett omfattande och långt försöksarbete, som noga lagreglerades.

Med en sådan bakgrund kunde arbetet med både texter och musik få stabilitet. Målet var ju en kyrkohandbok som skulle hålla över lång tid – teologiskt, liturgiskt, pastoralt, språkligt, musikaliskt. Kommitténs förslag genomgick många förändringar, revisionsgruppen putsade, och först därefter kom besluten som resulterade i HB 1986. Tågordningen var (som i Andra Vatikanconciliet och den katolska liturgireformen): först fixera läran, därefter dra konsekvenserna för liturgin som helhet inklusive gudstjänstmusiken. Det är helt avgörande att syftet att fullödigt uttrycka kyrkans tro, bekännelse och lära måste finnas med i och styra hela processen. En av de största landvinningarna i den handbok som togs i bruk 1986 var att den var fast förankrad i ett ekumeniskt sammanhang samtidigt som den bevarade det svenskkyrkliga arvet långt bakåt i tiden.

Nu har det blåst upp till storm, ja, man kan närmast likna det vid en revolt mot det förslag till ny Kyrkohandbok för Svenska kyrkan som presenterades 2012 och provats under de senaste åren. Det presenterade materialet döms nu ut på bred front, som spretigt, språkligt undermåligt, musikaliskt tvivelaktigt, ekumeniskt ogenomtänkt – kort och gott ett hafsvverk. Genom att försöka tillfredsställa alla har det blivit en handbok som är att likna vid en plocklåda som ingen vill ha.

Den senaste tunga kritiken kommer från de fem organisationerna Domkyrkoorganisternas förening, Föreningen Sveriges Tonsättare, Kungliga Musikaliska akademien, Kyrkomusikernas riksförbund och Sveriges Kyrkosångsförbund, och deras oro och besvikelse över gudstjänstmusiken och hur musiken styvmoderligt behandlas måste tas på största allvar. Kritiken är massiv och omfattar enskilda delar men också projektets hela utformning, tidsramar, brist på dialog samt avsaknad av expertkunskap på centrala delområden. Kyrkomusikernas revolt motiverar flera års fördröjning, allt annat oaktat.

Kritiken gäller alls inte bara kyrkomusikens behandling i Handboksförslaget. Inte ens rimliga språkliga krav uppfylls i det presenterade materialet. Litteraturprofessorn Eva Haettner Aurelius visar övertygande i sin artikel »Orden med krona och fågelsång» i *Svenskt gudstjänstliv* (2014), att det liturgiska språk som återfinns i förslaget på många punkter inte håller måttet. Samma sak påpekade också författaren Åsa Hagberg i dubbelartikeln »Liturgins språk och Handboksförslaget» (SPT 2013, nr 20 och 21).

Många genomtänkta reflektioner och kritik av teologisk art har riktats mot HBF, och måste också behandlas och inarbetas i den fortsatta processen. Ett exempel är docent Christer Pahlmblads utförliga granskning av nattvardsbönerna och sakramentsfirandet i förslaget (kyrkligdokumentation.nu/pahlmblad1014.pdf). Vi pekar också gärna på Mikael Löwegren och Mikael Isacsons fyra omfattande artiklar från SPT 2012, nr 22–25 (finns på www.pastoraltidskrift.nu – klicka på fliken Dokumentation). Listan på vägande kritik kunde lätt göras längre!

När nu kritiken mot den pågående handboksrevisionen väller fram på punkt efter punkt måste detta tas på största allvar. Det är glädjande att biskoparna i ett uttalande när stormen rasade som hårdast inte minst genom musikerna och i den allmänna kulturdebatten förklarade »att kvaliteten i den kommande handboken ska sättas före tidsplanen». Nu väntar vi på beslut i denna riktning. Att arbetet i detta läge skulle forceras och drivas igenom bara för att kyrkomötet och kyrkokansliet tidigare planerat för ett snabbt genomförande, är inte acceptabelt. Snarare borde kritiken resultera i en självkritisk fråga hos utredare och beslutsfattare: varför denna brådska?

Svenska kyrkan står inför ett vägval. Den mest ansvarsfulla hållningen gentemot den storm som nu blåst upp mot det pågående arbetet är att lyssna in och ta tillvara det som nu förs fram. Det kommer ju från en mångfald av människor som är djupt engagerade i kyrkans gudstjänstliv och som faktiskt erbjuder sin sakkunskap och ställer den till förfogande. Det visar hur mycket gudstjänsten fortfarande betyder för många i vår kyrka. Att helt enkelt gå vidare med nuvarande förslag vore ödesdigert. Det skulle alltmer öka polariseringen i kyrkan, ja faktiskt bryta sönder den i alltmer kongregationalistisk riktning och ekumenisk isolering – som när »var och en gjorde vad han själv fann gott», för att hänvisa till sista versen i Domarboken!

I Kyrkomusikernas Tidning (september 2014) efterlyser redaktören Kerstin Odeberg en ny handbokskommitté som börjar om och som har bred och djup kompetens om liturgi, hymnologi, musik och teologi. Ge gruppen 10 år! Det är ett intressant krav. Tycker man att det är överdrivet, bör man notera hur lång processen med att ta fram den nuvarande

handboken av 1986 tilläts att bli. Är syftet att skapa en handbok av bestående värde och användbarhet kan man inte fortsätta planera för hafsverk. Biskoparna och kyrkostyrelsen måste snart lämna klara besked om även den senaste handboksförnyelsen ska få arbetas fram med nödvändig grundlighet och kvalitet eller inte. Tystnad har aldrig lyckats kväsa någon revolt – inte heller denna!